

DOI: 10.18427/iri-2017-0050

A digitális tananyagok kiválasztásának pedagógiai háttere: egy optimális rendszer jellemzőinek bemutatása

© Lénárd András

ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Digitális Pedagógiai Tanszék, Budapest

lenarda@elte.hu

A digitális pedagógia immár visszavonhatatlanul teret nyert a hazai gyakorlatban is. A digitális tananyagok száma örvendetesen, nő. Vajon a számszerű növekedés egyszersmind magával vonja a tananyagok színvonalának növekedését is? Sajnos, a napi tapasztalatok ezt nem erősítik meg. Ahhoz, hogy a digitális tananyagokat minden pedagógus beépíthesse mindennapos tevékenységei közé, rendelkezniük kell olyan kompetenciákkal, melyek a digitális tananyagok kiválasztását és alkalmazásának módszertani megközelítését segítik.

A jelen pillanatban elérhető minősítési rendszerek több nézőpontot is alkalmaznak, részletes kritériumrendszereket tartalmaznak, önmagukban még nem segítik megfelelő módon a pedagógusokat az önálló tananyagválasztásban és alkalmazásban.

Annak igazolására, hogy a hazai pedagógustársadalom számára fontos és kifejezett igény, hogy valamilyen eszköz segítse a digitális tananyagok kiválasztását, szelektálását, egy követéses vizsgálatot végeztem. Előként ennek tapasztalatit összegzem.

Pedagógusok-vélekedések

A kutatás célja, a módszer, a minta és a kérdőív bemutatása

A reprezentatív mintán történő felmérési lehetőségek anyagi források híján semmiképpen nem voltak lehetségesek. A kutatás szempontjából nem is volt szükség reprezentatív mintára, hiszen nem a teljes magyar pedagóguspopulációról szerettem volna adatokhoz jutni. A vizsgálat szempontjából az volt az elsődleges kérdés, hogy van-e egyáltalán olyan pedagóguskör, aki tudatosan választva alkalmazza a digitális tananyagokat. Éppen ezért egy olyan iskolakört igyekeztem keresni, amely bizonyos szempontból, az Országos Informatikai Mérések terminológiájának értelmében (Hunya, 2008) valamilyen szempontból innovatívnak tekinthetők. A vizsgálatban résztvevő pedagógusok munkahelyeül szolgáló iskolák az átlagnál valamelyest jobban felszereltek. Ezt nem vizsgálatok, hanem személyes tapasztalatok alapján állítom, ugyanis ezekben az iskolákban az ELTE TÓK oktatói rendszeresen látogatásokat tesznek, egyrészt a gyakorlat figyelemmel kísérése céljából, másrészt pedig a zárotanítások elnökeiként, melyek szintén ezekben az intézményekben történnek.

A kérdőívet a minta minőségére vonatkozó kérdések után három részre bontottam, ezeket betűjellel is elkülönítettem egymástól. Az első blokk az oktatóprogramok

alkalmazásának körülményeire, tárgyi és humán feltételrendszerére vonatkozik. A kérdőívnek ez a része zárt, öt meghatározásból választhatnak a kitöltők.

A kérdőív második részét egy attitűd vizsgálat képezi, ahol az 5-fokú Likert-skálán vizsgálom a multimédiás oktatóprogramokkal kapcsolatos pedagógusattitűdöket. Külön mérlegelés tárgyát képezte a Likert-skála fokszáma. Ugy gondolom, hogy mivel viszonylag jól körüljárható, behatárolt dolgokkal kapcsolatos attitűdöket szerettem volna vizsgálni, szükségtelen lett volna a skála további nyújtása, hiszen az egyes skálaelemekhez olyan apró, csekély különbséget tartalmazó kategóriák tartoztak volna, amelyek inkább megnehezítették, mintsem könnyítették volna a pedagógus döntését és nem utolsó sorban a kérdőív feldolgozását. Az 5-fokú Likert-skáláknál mindig veszélyforrásként jelentkezik az, hogy a pedagógus, illetve a kitöltő akarva-akaratlanul a skála beosztásait azonosítja a közoktatásban régóta szinte egyeduralkodóként jelen lévő osztályzatokkal. Erre a veszélyre egy közbevetett megjegyzésben igyekeztem felhívni a figyelmet.

Az utolsó blokkban azokra a didaktikai feladatokra voltam kíváncsi, ahol a vizsgált pedagóguskör el tudja képzelni az oktatóprogramok alkalmazását. A terminológiában Nagy Sándor rendszerét vettem alapul, annak széleskörben történő ismertsége okán (Nagy, 1981).

A vizsgálatból levonható tapasztalatok összegzése

A bevezető kutatás eredményeinek elemzésekor jól látható, hogy a minta pedagógusainak nagy része rendelkezik a számítógépek oktatási alkalmazásának személyi és tárgyi feltételrendszerével. Saját vélekedéseik szerint ismerik a multimédiás oktatóprogramok használatának pedagógiai hátterét, a vonatkozó oktatóprogram-kínálatot annyiban, hogy az alkalmazást lehetővé tegye. A didaktikai feladatok terén szinte mindenhol kívánatosnak tartanak a digitális tananyagok használatát. Bár nagyobb részük úgy véli, valamilyen szinten rendelkeznek e tananyagok kiválasztásával kapcsolatos szempontokkal, mégis igen nagy részük igényelné egy ilyen tartalmú szempontrendszer kidolgozását. A bevezető vizsgálatból az is kitűnik, hogy a minta esetében a szempontrendszer igénye gyakorlatilag független a pályán eltöltött évek számától. Körükben tehát jó fogadtatásra találhatna, és munkájuk szempontjából mindenképpen hasznosnak bizonyulna egy, a digitális tananyagok kiválasztását és alkalmazását segítő, megkönnyítő szempontrendszer.

Pedagógiai szempontú rendszer: a saját fejlesztésű DTF[©]

Az általam alkotott Didaktikai Többletfaktor^{©1}-rendszer részletes bemutatása meghaladja a jelen tanulmány terjedelmi korlátait, ezért azt részletesen egy későbbi, nagyobb volumenű tanulmányban szeretném megtenni. Ebben a munkában főként létrejöttének indokainak és körülményeinek bemutatására, valamint a meglévő rendszerek közötti elhelyezésére törekedtem.

¹ A DTF-rendszer elnevezése és piktogram-rendszere szabadalmaztatott szellemi termék (2014)

A DTF[©] megalkotásának pedagógiai indokai

Az előzőekben áttekintettem a hazai és nemzetközi digitális tananyag-értékelő rendszereket, illetve azoknak egy-egy tipikus megoldását. Az általam elkészített csoportosítás jól mutatja, hogy milyen szempontok alapján közelíthetők meg az egyes rendszerek. Természetesen igen nehéz kiválasztani ezek közül azt, amely egy későbbi, szélesebb körű értékelés kiindulópontja lehetne. Talán nem véletlen, hogy az egyes egyetemeknek, szoftverminősítő cégeknek saját különböző rendszerei ismeretesek, melyek alapjaiban hasonlóak, azonban az egyes kritériumokban, azoknak megfogalmazásaiban, de leginkább az egyes kritériumok súlyában jelentős eltéréseket mutathatnak. Azt, hogy nem létezik egyetlen világszerte széles körben elterjedt rendszer, illetve hogy a különböző forgalmazók különböző rendszereket használnak, nagyon jól mutatja, hogy a digitális tananyagok értékelése nagyon összetett és nehéz probléma.

Kutatásom egyik fő célkitűzése az volt, hogy a meglévő rendszerek elemzése, bemutatása és csoportosítása mellett egy olyan adalékkal tudjak szolgálni a digitális tananyagokat használó pedagógusok számára, melyek a digitális tananyagok alkalmazását megkönnyítik, tudatosabbá teszik, segítenek áthidalni azt a szakadékot, mely a digitális generációk között húzódik. A különböző rendszerek elemzése során arra a következtetésre jutottam, hogy nem várható el a pedagógus társadalomtól az, hogy bármely értékelési rendszert alapvetően megismerje, annak teljes szerkezetével tisztában legyen, megismerje azokat az alapfogalmakat, melyek az értékeléshez szükségesek, s nem utolsósorban semmiképpen nem várható el, hogy szabadidejükben nagyszámú digitális tananyagot értékeljenek.

Ezért tűztem ki célul, hogy az általam körvonalazott értékelési rendszereket kiegészítő rendszer a többlet fogalmára koncentrál, vagyis arra a többletre, amit az adott alkalmazás a hagyományos, IKT támogatás nélküli megoldásokhoz képest nyújt. Jelen pillanatban Magyarországon nem a meglévő rendszerek hiánya, hanem sokkal inkább az értékelés indokolatlansága a leginkább gátló tényező. A pedagógusok nagy részének semmilyen érdeke nem fűződik ahhoz, hogy egy adott szoftver termékéről egy részletes, több oldalas értékelést vegyen a kezébe.

Ezért egy olyan rendszer kidolgozását szeretném megvalósítani, amely a legtöbb, általam bemutatott értékelési rendszerhez illeszthető oly módon, hogy a részletes értékelés mellett – természetesen nem teljesen attól függetlenül – csak azokat a momentumokat értékeli és mutatja be, amelyek közvetlenül a gyakorlati alkalmazásra hatnak. Ezek a részmomentumok a pedagógusok számára megragadhatók, gyakorlati hasznossággal bírnak. Célja tehát a gyakorlat segítése kimondottan a felhasználók, a pedagógusok szempontjából.

Az általam kidolgozott rendszer célja tehát nem más, mint közérthető, kézzel fogható, rövid idő alatt feldolgozható formában bemutatni az adott oktatóprogram többletszolgáltatásait a hagyományos IKT nélküli feldolgozással szemben. A pedagógusok e rendszer használatával rövid idő alatt képet kaphatnak arról, hogy amennyiben ezt a szoftvert megismerik, használják, megvásárolják, milyen előnyökre tehetnek szert az addigi gyakorlatukhoz képest.

A Didaktikai Többlet-faktor Rendszer[®] felépítése

A DTF-rendszer három részterületre csoportosítva bemutatja azokat a tényezőket, melyeket didaktikai szempontból többletnek tekinthetünk a hagyományos, oktató-programokat nem alkalmazó tanítás-tanuláshoz képest. E tényezőket didaktikai többlet-faktoroknak neveztem el. Az elnevezéssel arra szerettem volna utalni, hogy mindegyikük egy-egy mozzanattal járul hozzá a tanítás-tanulás hatékonyabbá tételéhez, a tanulók eltérő sajátosságainak figyelembe vételéhez, a gyerekek előismereteinek, vélekedéseinek korszerű tanulási folyamatba való bekapcsolásához, az oktatás munkaformáinak és módszereinek finomhangolásához. A rendszert elláttam az egyes faktorok rövid bemutatásával, majd egy olyan rövid kritériumlistával, mely a pedagógusok számára egyértelműen bemutatja, mikor, milyen ismérvek alapján rendelhető egy-egy digitális többletfaktor az adott oktatóprogramhoz. Mivel nem teljes rendszerről van szó, az általam kidolgozandó rendszer kizárólag ezeknek a többleteknek egy meghatározott szisztéma szerinti definiálására és bemutatására szorítkozik. Az általam kidolgozott rendszer újszerűségét abban látom, hogy bár a vizsgált szempontok egy része megjelenik más rendszerekben is, de ilyen módon, kimondottan didaktikai megközelítésben egy rendszeren belül másutt nem találhatók meg. A másik, eddig más rendszerekben nem megtalálható momentum az, hogy nem az egyes kritériumok meglétét figyeli, hanem azt, hogy ezek milyen előnnyel, többlettel járnak a hagyományos, IKT-val nem támogatott eljárásokkal szemben. Ezáltal segíthet kiszűrni az öncélú, a korszerűségnek csupán a látszatát biztosító, indokolatlan IKT-alkalmazásokat, melyek megvásárlása, illetve használata pedagógiai szempontból nem indokolt.

A DTF-rendszer legfőbb jellemzői tehát a gyakorlati alkalmazhatóság, a gyakorlat-orientáltság és a didaktikai szempontú megközelítés. Éppen ezért érdemes valamilyen rendezőelv alapján felépíteni ezeknek a didaktikai többlet-faktoroknak a rendszerét. Ez három kritériumcsoport segítségével valósítható meg, három egymással összefüggő, ám részben mégis önálló területen: A *tanítás-tanulás alapelveinek* területén, a tanítás-tanulás *munkaformáinak*, végül *módszereinek* a területén.

A DTF-kritériumok beemelhetők lennének a pedagógusképzésbe is, segítve a jövő pedagógusainak tudatos és hatékony IKT alkalmazását, digitális tananyagválasztásukat munkájuk során. Ezáltal egy olyan tudatos IKT-használó pedagógusgeneráció alakulna ki, amely rendelkezik a médiakritika kompetenciájával, tudatos oktatóprogram-felhasználó, valamint képes kiválasztani a megfelelő hasznossággal bíró programokat a pedagógiai szempontból értéktelen termékek közül.

Irodalomjegyzék

- Hunya Márta (2008). Országos informatikai mérés. *Új Pedagógiai Szemle*, (1), 69-100.
Nagy Sándor (1981). *Az oktatáselmélet alapkérdései*. Budapest: Tankönyvkiadó.